

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Д. О. Пузіков,
кандидат педагогічних наук,
Інститут педагогіки НАПН України
e-mail: dmitp@ukr.net

У статті розглядається важливий аспект проблеми методичного забезпечення підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, – застосування в процесі вказаної підготовки електронного посібника. Обґрунтовується значущість електронного посібника для підготовки вчителів до здійснення оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, подаються пропозиції до змісту посібника, розкривається авторське бачення його структури й функцій.

***Ключові слова:** інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу, оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, електронний посібник.*

Постановка проблеми. Оптимальне та ефективне здійснення інноваційного розвитку сучасного загальноосвітнього навчального закладу вимагає становлення механізмів оцінювання вказаного процесу. Оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу можна розглядати і як один з необхідних компонентів, і як одну з найважливіших умов його продуктивного виконання. Воно потрібне як для визначення та розроблення успішної стратегії й тактики інноваційного розвитку окремого навчального закладу, так і для забезпечення належної якості, досягнення необхідних результатів всієї інноваційної освітньої діяльності.

Одним з проявів суб'єктності педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу в процесі його інноваційного розвитку, яка підтримується сучасною педагогічною наукою [1, 7 та ін.], є активна участь керівників та учителів (а також учнів і батьків) у процесі оцінювання закладу. Однак організація та здійснення педагогічним колективом оцінювання інноваційного розвитку свого загальноосвітнього навчального закладу створюють для нього низку проблем і відповідних завдань. Одним з найважливіших із них стає підготовка керівників і вчителів закладу до проведення оцінювання його інноваційного розвитку.

Одним з науково-теоретично й методично обґрунтованих, економічно найдоцільніших шляхів вирішення цієї проблеми є створення електронного

посібника для підготовки педагогічних працівників до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Зрозуміло, що цей посібник не зможе повністю вирішити усі завдання вказаної підготовки, але він може виконати ряд важливих функцій, притаманних навчальній літературі; стати системоутворювальним чинником створення освітньо-інформаційного простору цієї підготовки.

Таким чином, постає проблема створення і впровадження зазначеного електронного посібника для підготовки вчителів, розв'язання якої вимагає, зокрема, визначення його змісту, найважливіших параметрів представлення, структури і функцій.

Аналіз останніх досліджень. Історичні, теоретичні й прикладні аспекти підручникотворення, підручник у системі засобів навчання досліджували Ю. К. Бабанський, В. П. Беспалько, Н. П. Дічек, Д. Д. Зуєв, І. Я. Лернер, Т. О. Лукіна, О. Я. Савченко, М. П. Скаткін, Н. Ф. Тализіна, О. М. Топузов, С. Г. Шаповаленко та ін.

Особливості створення і застосовування, структуру і функції електронних підручників вивчали В. П. Волинський, М. В. Головка, Ю. О. Жук, Г. М. Калініна, О. С. Красовський, В. В. Лапінський, В. Г. Редько, Л. С. Смолінчук, О. М. Топузов, О. В. Черноус та ін. Значущою для розроблення і застосовування сучасної електронної навчальної і навчально-методичної літератури є точка зору О. М. Топузова на зміни основних пріоритетів у вітчизняній освіті, «необхідність її модернізації відповідно до вимог інформаційної доби» [6, с. 241].

Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу, його передумови, зміст, управлінські й методичні аспекти, організаційно-методичне забезпечення розглядали В. П. Беспалько, Л. М. Ващенко, Б. Ф. Гершунський, Л. І. Даниленко, І. Г. Єрмаков, В. І. Загвязинський, В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, В. Ф. Паламарчук, І. П. Підласий, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, Г. К. Селевко, В. А. Сластьонін, О. В. Сухомлинська, І. С. Якиманська, М. Д. Ярмаченко та ін.

Оцінювання результатів діяльності та інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу розглядали: Л. М. Ващенко, Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікова, Ю. О. Жук, В. І. Маслов та ін.

У той же час, у роботах зазначених учених питання змісту, структури й функцій електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу як самостійна наукова проблема не розглядалися.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення змісту, структури і функцій електронного посібника, який створюватиметься для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку свого загальноосвітнього навчального закладу.

Основна частина. Головним завданням електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього

навчального закладу, на нашу думку, стане системне самостійне вивчення вчителями основ теорії, методики й практики зазначеної діяльності, їхня підготовка до безпосередньої участі в оцінюванні.

На нашу думку, також можна виділити низку конкретних освітніх завдань електронного посібника. Він розкриватиме в доступній формі теоретичні основи оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, його управлінські, організаційні, методичні, освітні (навчально-виховні), ресурсні й соціальні аспекти. Електронний посібник, який матиме належні матеріали, може застосовуватися в організації та здійсненні таких форм методичної роботи з підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, як: стажування, науково-пошукова і експериментальна робота, діяльність методичних об'єднань, творчі звіти, педагогічні читання, семінари-практикуми, науково-практичні конференції та ін. Посібник матиме теоретичні й методичні матеріали з розроблення Концепції і Програми оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, методичні рекомендації з організації цього процесу, його локальної правової бази.

Не зважаючи на застосування електронних носіїв (та відповідних програмних засобів), особливу форму представлення, в електронному посібнику для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, як і в будь-якому іншому підручнику чи посібнику, «фіксується певний навчальний зміст» [2, с. 15]. Оволодіння вчителями цим навчальним змістом повинно сприяти їхній теоретичній та практичній підготовці до вказаного оцінювання.

Теоретичні та методичні матеріали, які складатимуть зміст електронного посібника, на нашу думку, варто розподілити на п'ять модулів, які можна розглядати як його своєрідні «розділи».

У першому модулі, який можна назвати «Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу», доцільно подати такі змістові елементи: поняття й сутність інноваційного розвитку ЗНЗ, його моделі, суб'єктів, об'єкти, цілі й завдання, зміст, механізми, критерії та показники тощо.

У другому модулі, який можна назвати «Теорія оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу», варто розглянути його взаємозв'язок з педагогічним оцінюванням, визначити та детально охарактеризувати компоненти системи оцінювання вказаного розвитку тощо. Особливу увагу слід приділити критеріям (показникам) та індикаторам, на основі яких здійснюватиметься оцінювання зазначеного вище процесу.

Третій модуль, «Управління оцінюванням», зможе стати в нагоді для підготовки як учителів, так і керівників загальноосвітніх навчальних закладів, чий інноваційний розвиток оцінюватиметься. У цьому модулі доцільно розглянути такі змістові елементи: поняття і сутність управління оцінюванням інноваційного розвитку, роль і місце управління оцінюванням в системі управління інноваційним розвитком загальноосвітнього навчального закладу,

суб'єкти, об'єкти, принципи, цілі й завдання, зміст та механізми управління оцінюванням зазначеного розвитку та ін. Окремим змістовим елементом має стати визначення і характеристика локальної правової бази оцінювання інноваційного розвитку, яка має створюватися в його стінах.

Четвертий модуль, «Методичне забезпечення оцінювання», має ознайомити користувачів з окремими методиками та, найголовніше, з технологією комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

У п'ятому модулі, «Залучення громадськості до оцінювання», потрібно обґрунтувати необхідність, повідомити цілі, зміст, шляхи та очікувані результати залучення представників громадських організацій, місцевих органів влади, підприємців та інших мешканців громади до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Структура електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу може включати: опорний конспект курсу; подані за модулями і змістовими елементами електронні текстові навчально-методичні матеріали; запитання і практичні завдання за модулями (у т. ч. завдання-квести з відповідним програмним забезпеченням); поглиблений матеріал з модулів (ілюстрації, допоміжне програмне забезпечення, хрестоматійні й нормативно-правові матеріали, зразки розроблених документів тощо); словник-довідник; електронний тест оцінювання навчальних досягнень учителів з вивчення матеріалів електронного посібника; рубрику з переліком тем для науково-пошукової та експериментальної роботи вчителів і методичних об'єднань, тем методичних семінарів, семінарів-практикумів, педагогічних читань; список рекомендованої літератури; посилання на наукові й науково-методичні джерела, нормативно-правові акти, збірки текстових і медіафайлів користувачів; «дошку оголошень»; форум та ін.

Особлива увага має бути приділена контрольним, практичним і творчим завданням посібника. Їх, як зазначає О. М. Топузов, необхідно створювати на чітких науково-методичних принципах, вони мають охоплювати «усі етапи пізнання – аналіз, синтез, побудову гіпотези та її перевірку, усвідомлення поетапного розв'язання проблемних питань» [5, с. 155].

Можна стверджувати, що найефективнішим способом представлення електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу є окремий сайт (або розділ офіційного сайту). Такий спосіб розміщення електронного посібника в мережі Інтернету дасть декілька значних переваг: максимально полегшений доступ до посібника; можливість постійного редагування (коригування) та оновлення правової й методичної інформації, вміщеної у ньому (шляхом поновлювання матеріалів сайту), приведення її у відповідність до чинного законодавства, доцільного збільшення обсягу інформації (наприклад, будуть доступні: хрестоматійні тексти до модулів посібника, тексти необхідних

нормативно-правових актів, електронна бібліотека, посилання на електронні книжки розміщені на інших сайтах, адреси електронних бібліотек у мережі Інтернету тощо); можливість надання користувачам електронного варіанту розміщених текстових методичних і законодавчих матеріалів, використання додаткового програмного забезпечення (наприклад, спеціальних квестових завдань, презентацій програмного забезпечення інших учасників та ін.); ресурси сайту (наприклад, форум) дадуть змогу полегшити спілкування, обмін досвідом і контактною інформацією користувачів.

Важливою перевагою електронного посібника є його економічність та екологічність. Його оприлюднення не вимагатиме витрат, необхідних для друку паперового посібника, сприятиме збереженню лісів.

Визначення остаточного варіанту структури і зовнішнього представлення електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу залежатиме від їхньої спроможності забезпечувати реалізацію його основних функцій.

Д. Д. Зуєв визначив ряд функцій навчальної і навчально-методичної літератури, які, на нашу думку, стосуються зазначеного вище електронного посібника: інформаційну, трансформаційну, систематизувальну, мотиваційну, розвивальну, виховну, інтегровальну, координувальну, функцію диференціації навчання, комунікативну [3, с. 58 – 60]; автор наголошував, що цей перелік функцій є «відкритою системою – він не претендує на завершеність, є, більшою мірою, відправною точкою для подальшого дослідження» [3, с. 61]. На думку А. З. Рахімова, навчальна і навчально-методична література мають виконувати три загальні функції: світоглядну, синтезувальну та ціннісно-орієнтаційну; а також повинні передбачати реалізацію трьох дидактичних функцій: загальноосвітньої, виховної, розвивальної [4]. У науковій праці сучасних авторів Е. Гельфман та М. Холодної розглядаються такі функції навчальної літератури: інформативна, керуюча, розвивальна, комунікативна, виховна, диференціації навчання, індивідуалізації навчання [2, с. 28 – 33]. Виходячи з результатів аналізу поглядів цих та інших авторів на функції навчальної літератури, ми можемо виділити такі функції електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: інформативну, мотиваційну, систематизувальну, комунікативну, координувальну, розвивальну та ін.

Розглянемо наше бачення деяких із функцій зазначеного вище посібника докладніше.

Інформативна функція електронного посібника полягатиме в представленні й наданні вчителям дидактично опрацьованої інформації про теорію, методику і практику оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, суб'єктів, об'єкти, цілі й завдання, технологію та методики, умови (зокрема – теоретико-методичне та нормативно-правове забезпечення), основні очікувані результати цього процесу. Таким чином, зазначений посібник може стати одним з вагомих джерел інформування вчителів про

оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, повідомлення їм відповідного навчального матеріалу.

Реалізація *мотиваційної функції посібника* повинна сприяти формуванню інтересу як до вивчення, так і до практичної реалізації поданих у ньому теоретичних і методичних матеріалів, формуванню мотивів оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Систематизувальна функція забезпечуватиме систематизацію викладення різнопланової інформації про оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, участь учителя в цьому процесі: теоретичної, методичної, правової (у т. ч. відповідних нормативно-правових актів), матеріалів з практичного досвіду. Посібник систематизуватиме опорний конспект курсу, конспекти окремих занять, деталізований курс, поглиблений матеріал з окремих розділів курсу (ілюстрації, позатекстовий матеріал, допоміжне програмне забезпечення та ін.).

Крім того, що як друкована, так й електронна навчальна література є «засобом передачі інформації іншій людині» [2, с. 29], електронна навчальна й навчально-методична література, розміщені на відповідних сайтах, мають важливу перевагу – можливість інформаційного діалогу і полілогу, обміну коментарями, повідомленнями та додатковою інформацією між її користувачами (наприклад, за допомогою форуму). Ця перевага дає змогу виділити й реалізувати *комунікативну функцію* посібника. За допомогою відповідного технічного і програмного забезпечення можна гарантувати надійний й оперативний взаємозв'язок між користувачами посібника, зворотний зв'язок між його користувачами й розробниками. Щодо другого, то значно полегшиться і прискориться виконання завдань вдосконалення та оновлення посібника.

З реалізацією комунікативної тісно пов'язано здійснення *координувальної функції* посібника. Розміщення посібника на сайті дасть змогу широко використовувати інформаційні можливості останнього. Комунікація користувачів та розробників (авторів) посібника за допомогою сайту дасть змогу координувати застосування інших засобів навчання (наприклад, друкованих навчальних і навчально-методичних джерел, електронних ресурсів з інших сайтів тощо). Крім цього, реалізація комунікативної функції полягатиме у визначенні та узгодженні за допомогою форуму спільних інформаційно-освітніх заходів користувачів (наприклад, масових заходів, які проходять у т. ч. за допомогою мережі Інтернет: Інтернет-конференцій, вебінарів, відео-лекцій відомих учених у режимі on-line та ін.). Полегшиться координація участі користувачів у традиційних наукових, науково-практичних і методичних заходах, присвячених відповідній темі, пошук наукових керівників, консультантів, експертів та ін.

Оволодіння необхідними теоретичними й прикладними знаннями, формування вмінь та навичок, досвіду, ціннісних ставлень, загалом – здатності до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, що має відбуватися в процесі роботи вчителів з електронним посібником, без-

умовно сприятиме їхньому професійному розвитку. Розвиток професійної компетентності вчителя в контексті формування його здатності до оцінювання інноваційного розвитку свого навчального закладу стане результатом реалізації *розвивальної функції* посібника.

Висновки. Ефективна підготовка вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу неможлива без належного методичного забезпечення, що передбачає створення, впровадження і використання відповідної навчально-методичної і методичної літератури.

Одним з ефективних засобів підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, на нашу думку, стане відповідний електронний посібник.

У змісті електронного посібника для підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, на нашу думку, обов'язково мають бути виділені такі модулі: інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу; теорія оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу; управління оцінюванням; методичне забезпечення оцінювання; залучення громадськості до оцінювання. Кожен з цих модулів включатиме відповідні змістові елементи.

Електронний посібник складатиметься з таких структурних складових: опорного конспекту курсу; електронних текстових навчально-методичних матеріалів, структурованих за модулями (темами) і змістовими елементами; запитань, практичних і творчих завдань до модулів (у т. ч. завдань-квестів з відповідним програмним забезпеченням); поглибленого матеріалу з модулів (ілюстрацій, допоміжного програмного забезпечення, хрестоматійних й нормативно-правових матеріалів, зразків розроблених документів тощо); словника-довідника; переліків тем для різних форм методичної роботи з підготовки вчителів до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу; бібліотеки науково-методичної літератури і нормативно-правових актів; бібліотеки текстових і медіафайлів користувачів; «дошки оголошень»; форуму та ін.

Оптимальним варіантом розміщення посібника стане окремий сайт (або розділ сайту). Це сприятиме якнайкращому структуруванню і представленню матеріалів посібника, застосуванню в ньому новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Це дасть змогу: полегшити доступ до його матеріалів (ним користуватиметься кожен учитель, який матиме комп'ютер, підключений до мережі Інтернету, зареєструється на сайті); надавати користувачам якнайбільший обсяг інформації за його модулями (електронна науково-методична література і нормативно-правові акти, програмне забезпечення, консультації фахівців); оперативно оновлювати і доповнювати зміст електронного посібника для всіх користувачів; здійснювати зворотний зв'язок з користувачами, збирати і поширювати їхній досвід, надавати їм оперативну допомогу; забезпечити обмін інформацією, спілкування між користувачами; економити ресурси природного середовища.

Зазначений електронний посібник зможе виконувати ряд важливих функцій: інформативну, мотиваційну, систематизувальну, комунікативну, координувальну, розвивальну та ін.

Література

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : моногр. Л. М. Ващенко. – К. : вид. об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
2. Гельфман Э. Г. Психодидактика школьного учебника. Интеллектуальное воспитание учащихся. / Э. Г. Гельфман, М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2006. – 384 с.
3. Зуев Д. Д. Школьный учебник / Д. Д. Зуев. – М. : Педагогика, 1983. – 240 с.
4. Рахимов А. З. Логико-психологическая концепция разработки школьных учебников / А. З. Рахимов // Проблемы школьного учебника. – Вып. 20. – М. : Просвещение, 1991. – С. 27 – 34.
5. Топузов О. М. Методика підручникотворення з географії за умов проблемності / О. М. Топузов // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Пед. думка, 2006. – Вип. 6. – С. 154–159.
6. Топузов О. М. Роль і місце підручника в реалізації компетентнісного підходу до навчання / О. М. Топузов // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – К. : Пед. думка, 2012. – Вип. 12. – С. 241 – 247.
7. Школа майбутнього як інноваційний заклад освіти : наук.-метод. посіб. / Л. М. Ващенко, Л. І. Даниленко, А. Д. Цимбалару та ін. – К. , 2010. – 144 с.

References

1. Vashchenko L. M. Upravlinnyia innovatsiynomy protsesamy v zahal'niy seredniy osviti rehionu : monohr. L. M. Vashchenko. – K. : vyd. obyednannya «Tyrazh», 2005. – 380 s.
2. Gelfman E. G. Psikhodidaktika shkolnogo uchebnika. Intellektualnoye vospitaniye uchashchikhsya. / E. G. Gelfman, M. A. Kholodnaya. – SPb. : Piter, 2006. – 384 s.
3. Zuyev D. D. Shkolnyy uchebnik / D. D. Zuyev. – M. : Pedagogika, 1983. – 240 s.
4. Rakhimov A. Z. Logiko-psikhologicheskaya kontseptsiya razrabotki shkolnykh uchebnikov / A. Z. Rakhimov // Problemy shkolnogo uchebnika. – Vyp. 20. – M. : Prosveshcheniye, 1991. – S. 27 – 34.
5. Topuzov O. M. Metodyka pidruchnykotvorenniya z heohrafiyi za umov problemnosti / O. M. Topuzov // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats' / In-t pedahohiky APN Ukrayiny. – K. : Ped. dumka, 2006. – Vyp. 6. – S. 154–159.
6. Topuzov O. M. Rol' i mistse pidruchnyka v realizatsiyi kompetentnisnoho pidkhodu do navchannya / O. M. Topuzov // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats'. – K. : Ped. dumka, 2012. – Vyp. 12. – S. 241 – 247.

7. Shkola maybutn'oho yak innovatsiynny zaklad osvity : nauk.-metod. posib. / L. M. Vashchenko, L. I. Danylenko, A. D. Tsybalaru ta in. – K. , 2010. – 144 s.

Пузиков Д.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ ЭЛЕКТРОННОГО ПОСОБИЯ ПО ОЦЕНИВАНИЮ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье рассматривается важный аспект проблемы методического обеспечения подготовки учителей к оцениванию инновационного развития общеобразовательных учебных заведений, – использованию в процессе указанной подготовки электронного пособия. Обосновывается значимость электронного пособия для подготовки учителей к оцениванию инновационного развития общеобразовательного учебного заведения, высказано предложения к содержанию пособия, определено авторское видение его структуры и функций.

***Ключевые слова:** инновационное развитие общеобразовательного учебного заведения, оценивание инновационного развития общеобразовательного учебного заведения, электронное пособие.*

Puzikoff D.

DIDACTIC BASES OF ELECTRONIC MANUAL FOR EVALUATION OF INNOVATIONAL DEVELOPMENT OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION

An effective instrument of a training for teachers for an evaluation of innovational development of general educational institution is an electronic manual.

A content of the manual should consist following modules such as an innovational development of general educational institution, theory of evaluation of innovational development of general educational institution, a management of evaluation, a methodological support of evaluation and a taking part for society in an evaluation.

A manual consists of the following components such as a reference compendium course, electronic text materials, questions, practical and creative tasks, in-depth material for modules (illustrations, software support etc.), a dictionary, a library of literature and normative rules, a forum etc.

The best option for accommodation a manual could be a separate site or site section. It will could contribute for a best structuring and for presentation materials of handbook, using of new information and communication technologies.

A manual can perform several functions such as informative, motivational, communicative, coordination, systematization, developmental and others.

***Keywords:** innovational development of general educational institution, evaluation of innovational development of general educational institution, electronic manual.*